

Helga Pollak-Kinsky

Můj terezínský deník 1943-1944

a zápisky mého otce

Otty Pollaka

K vydání připravila,
komentáři a rozhovory doplnila
Hannelore Brenner

Můj Terezínský deník 1943-1944

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

Helga Pollak-Kinsky
Můj Terezínský deník 1943-1944 – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

HELGA POLLAK-KINSKY

*Můj terezínský deník
a zápisky mého otce
Otty Pollaka*

Helga Pollak-Kinsky

Můj terezínský deník 1943–1944

a zápisky mého otce

Otty Pollaka

K vydání připravila,
komentáři a rozhovory doplnila
Hannelore Brenner

*Pro Evu, Erika, Sáru
a všechny děti*

OBSAH

<i>Předmluva editorky</i>	9
<i>Poznámka překladatelky</i>	14
1 MÉ DĚTSTVÍ	15
<i>Z rodinného fotoalba</i>	39
2 TEREZÍN, LEDEN–BŘEZEN 1943	51
<i>Zápisky mého otce</i>	51
<i>Můj deník (1)</i>	54
3 TEREZÍN	69
4 TEREZÍN, DUBEN–ČERVENEC 1943	79
<i>Zápisky mého otce</i>	79
<i>Můj deník (1)</i>	85
<i>Vzpomínky na Terezín (1)</i>	100
<i>Helžiny dětské kresby</i>	107
<i>Můj deník (2)</i>	110
5 TEREZÍN, SRPEN–ZÁŘÍ 1943	121
<i>Zápisky mého otce</i>	121
<i>Můj deník (2)</i>	124

6 TEREZÍN, ŘÍJEN–PROSINEC 1943	143
<i>Zápisky mého otce</i>	143
<i>Můj deník (2)</i>	148
 7 TEREZÍN, LEDEN–ÚNOR 1944	 169
<i>Zápisky mého otce</i>	169
<i>Můj deník (2)</i>	176
 8 TEREZÍN, BŘEZEN–DUBEN 1944	 187
<i>Zápisky mého otce</i>	187
<i>Můj deník (2)</i>	191
<i>Vzpomínky na Terezín (2)</i>	202
 9 TEREZÍN, KVĚTEN 1944–LEDEN 1945	 207
<i>Zápisky mého otce</i>	207
 10 OSVĚTIM – OEDERAN – TEREZÍN	 236
 11 OSVOBOZENÍ A ŠRÁMY NA DUŠI	 251
 12 „STRAŠLIVÉ ZTRÁTY“	 257
<i>Z pozůstalosti Otty Pollaka</i>	257

Předmluva editorky

Terezínský deník Helgy Pollakové jsem si dlouho přála vydat. Je mi ctí, že tak nyní mohu učinit – byť jinak, než jsem původně zamýšlela – ve speciálně vytvořené edici „Room 28“. Víím totiž, jak cenný odkaz mi Helga svěřila. Zároveň si však uvědomuji, jaká odpovědnost se s tím pojí. Proto bych v první řadě chtěla co nejsrdečněji poděkovat Helze Pollak-Kinsky za projevenou důvěru. Doufám, že si tato kniha najde cestu k co největšímu počtu čtenářů.

K četbě vám předkládám autentické deníkové zápisky dvanácti – až čtrnáctileté Helgy Pollakové z Vídně. Od 27. ledna 1943 až do své deportace do Osvětimi dne 23. října 1944 žila v Terezíně, v pokoji 28 dívčího domova „mädchenheim“ L 410. Tam, na jeden z kavalců, kde spávalo na třicet děvčat, se ráda ukrývala před světem a zaznamenávala si do deníku své zážitky, dojmy a myšlenky. Tyto chvíle rozjímání představují vlastně jediné soukromí, které Helga v přeplněných a stísněných prostorách měla, jediné útočiště, v němž se mohla ponořit do svého vlastního světa.

Helga dorazila do terezínského ghetta 23. ledna 1943 spolu se svým otcem Ottou Pollakem, dalšími členy rodiny a židovskými občany z Kyjova, který se německy nazýval Gaya. Stejně jako dcera začal i Otto se svými zápisky 17. ledna 1943, v den, kdy se s Kyjovem museli rozloučit. Poznámky si psal do diáře, aby mohl později rekonstruovat své zážitky. Jeho telegrafické záznamy skutečně vytvářejí pozoruhodnou kroniku dění v Terezíně v letech 1943 až 1945 a stávají se cenným primárním zdrojem informací o historii ghetta.

Ale to je pouze jedna rovina. Z koláže Helžiných deníků, jejich vzpomínek na dětství ve Vídni, Kyjově, Terezíně a Osvětimi, ale i z dalších dokumentů z pozůstalosti Otty Pollaka totiž vyvstává mnohem více. Svědectví krystalizují do jedinečného a hluboce dojemného portréту jedné asimilované židovské rodiny z Vídně, která na konci druhé světové války čelí zdrcujícím ztrátám.

Ale ani to ještě není vše.

Někteří čtenáři si deník Helgy Pollakové spojí s knihou *Děvčata z pokoje 28*, která vyšla v roce 2004. Na jejím počátku byla touha Helgy a její kamarádky Anny Hanusové uctít památku všech lidí, kteří byli zavražděni během holokaustu a na něž si v srdci nesou vzpomínku. Podnětem k tomu, aby osud těchto lidí nebyl zapomenut, se staly dva dokumenty: Annin památník s básničkami a Helžin deník. Oba totiž obsahují poslední stopy jejich souputnic, jež z jejich středu vytrhly transporty na Východ, a věnování jako: „Nezapomeň na mě!“ – „Zdalipak budeš i ty vždycky vzpomínat, kdo vedle tebe uléhal a byl ti dobrou přítelkyní?“

Obavu, aby osudy „děvčat z pokoje 28“ a spolu s nimi i ostatních dětí z Terezína neupadly v zapomnění, vyjadřovali i další přeživší z Terezína. V roce 1998 jsem se s tímto okruhem přátel propojila, stala se svědkyní a účastnicí mimořádného díla paměti a rozhodla se těm životním osudům, zkušenostem a příběhům, které mi byly čím dál bližší, vdechnout trvalou formu, kterou bychom mohli zprostředkovat mladé a budoucí generaci. Od roku 2004 tak příběh „děvčat z pokoje 28“ vyprávěla kniha, rozhlasová hra, divadelní představení či výstava. Zejména putovní mezinárodní výstava přispěla k tomu, že se vzpomínky přeživších dívek dostaly k mnoha lidem.

Bez Helžina terezínského deníku by žádný z těchto počínů neexistoval. Pro pamětnice sloužil její deník jako katalyzátor paměti a pro

knihu *Děvčata z pokoje 28* byl důležitým spouštěcím prvkem, ale také srdeční záležitostí a červenou nití. Helžin deník zůstane s historií „děvčat z pokoje 28“ neodmyslitelně spjat. A přesto v sobě tento drahocenný dokument skrývá ještě zcela jiný příběh – Helžinu vlastní, osobní historii. A právě o tom je tato kniha.

Ještě několik faktů a hledisek k osvětlení redakčních rozhodnutí. Otto Pollak si zápisky v diáři vedl německy, Helžin deník však byl psán česky. Proč si Helga, která se narodila 28. května 1930 ve Vídni a také tam vyrůstala, vedla deník v češtině, to nám nastíní první kapitola. Zde poznamenejme jen tolik, že pro rakouské vydání byly oba svazky deníku přeloženy z češtiny a konzultovány s Helgou, aby zůstal v překladu zachován charakteristický ráz jejího jazyka. Prostřednictvím této knihy zpřístupňujeme široké veřejnosti autentické deníkové zápisky Helgy Pollakové a bezprostřední zkušenosti dívky z terezínského ghetta.

Měli bychom však zmínit i jisté politováníhodné okolnosti. Třetí svazek Helžina deníku byl v roce 1956 bohužel zničen. Tehdy se Helga, která si v roce 1951 vzala Gerharda Kinského, německého emigranta z východopruského Reszelu, a odstěhovala se s ním na Dálný východ, po letech vracela do rodné Vídně. Na lodi, jež měla její majetek převézt do Londýna, vypukl požár, který zničil většinu jejích věcí přepravovaných v kontejneru. Mezi nimi i třetí svazek jejího deníku.

Do druhého svazku si Helga 1. března 1944 zapsala: „Nechala jsem ti vyrobit nové šaty, které ti za pár týdnů obléknu.“ Helga si ten sešit v krásném modrém obalu dodnes živě pamatuje. Bohužel už se nikdy nedozvíme, co všechno až do okamžiku transportu do Osvětimi v říjnu 1944 svěřila svému příteli „Bratru Pavoukovi“, jak deník během psaní pojmenovala.

Díky diářovým zápiskům jejího otce se nám tuto ztrátu daří úžasným způsobem překlenout. Život dcery se v nich totiž zrcadlí a tam, kde Helžin deník končí a průběh dalšího dění už zprostředkovává jen Otto Pollak, nenastane žádný výrazný zlom. Ba naopak, tyto záznamy a další svědectví jen zdůrazňují sounáležitost těch dvou, prolínání jejich zkušeností, obav a nadějí. Čtenáři se tak vyjeví příběh, který je od počátku sdílený: příběh otce a dcery.

Poslední měsíce jsem se během dokončování knihy často vracela do Vídně. Právě tam Helga postupně oprášila všechny krabice, šanony a alba z otcovy pozůstalosti. Dlouhé roky se tohoto dědictví neodvážila dotknout. A tak otvírala jednu krabici za druhou a společně jsme procházely výmluvné svědectví její minulosti. S každou fotografií a písemností se vynořovaly vzpomínky a Helga se rozpomínala na nové a nové epizody a podrobnosti svého života.

Čím dál víc se mi na mysl ukrádala otázka: Jak knihu uchopit, když se s Helžiným deníkem pojí tak bohatě zdokumentovaný život a je to skutečný dokumentární poklad? Jak ji uchopit, abych dostála Helžinu přání, že má být určena především pro mladé? Aby osudy podobné těm, jež si zažily dívky z pokoje 28, sloužily jako upomínka a výzva, abychom nezapomínali na pravé lidské hodnoty a kladli na ně ve společnosti větší důraz. To je ostatně hlavním pohonem Helžina veřejného působení. Od roku 2003 se uskutečnilo více než čtyřicet čtení z jejího deníku. Vystupovala na vernisážích, zúčastnila se inscenace dětské opery *Brundibár* Hanse Krásky, byla na mnoha vzpomínkových akcích a zapojila se do školních projektů. Mluvila před tisíci lidmi, zejména před mladými. To vše dělá, protože doufá, že ve vzpomínkách na terezínské ghetto ožívají hodnoty, které vždy považovala za velmi důležité: soucit, solidarita, tolerance a lidská práva.

Je totiž přesvědčená, že vzdělání, umění a kultura jsou základem našeho lidství.

Jak si poradit s tak bohatou a hluboce významnou látkou, s jejími různými aspekty a očekáváními? Jak zachytit kaleidoskop vzpomínek, propojit ho s literárními svědectvími a zprostředkovat tuto dojemnou rodinnou kroniku čtenáři?

Odpověď na tyto otázky se zničehonic vynořila, když jsme s Helgou procházely dokumenty a fotky. Požádala jsem Helgu, aby mi na základě fotografií a dopisů vyprávěla o svém dětství. Se znalostí jejího dětství lze totiž terezínské zápisky otce a dcery číst z jiné perspektivy – a lépe jim rozumět.

Hannelore Brenner, září 2013

POZNÁMKA PŘEKLADATELKY

Pasáže z deníků vycházejí z původní podoby Helžiných zápisků v češtině. Jelikož český jazyk nebyl Helžinou mateřštinou, bylo nutné text jazykově editovat. Překladatelka při práci s původními českými deníkovými zápisky přihlížela k úpravě německojazyčného překladu a řídila se aktuálními pravidly českého pravopisu. Zbytek textu je přeložen z raskouského originálu knihy.

Ema Stašová, 2019

1 Mé dětství

Frieda a Otto Pollakovi, 1928

Na této fotce jsou mí rodiče Frieda a Otto Pollakovi. Vzali se roku 1928 ve vídeňské synagoze v Turnergasse, které se říkalo Turnertempel. Mamince tehdy bylo 20 let. Narodila se v roce 1908 v malém městě u Lvova, který byl součástí habsburské monarchie, a ještě jako malá se s rodiči přestěhovala do Vídně.

Můj otec pocházel z jihomoravského Kyjova, německy zvaného Gaya. Jeho rodiče Leopold a Sofie Pollakovi bydleli přímo na náměstí, v domě Židovské obce. Měli tam také malý obchůdek, který rodině patřil do roku 1939.

V Kyjově chodil otec na německé gymnázium, později navštěvoval obchodní školu v Prostějově. V roce 1914 začala první světová válka a on coby jednadvacetiletý mladík brzy narukoval do armády. Sloužil u salzburské polní dělostřelecké baterie 6/5 a v roce 1916 utrpěl tak vážné zranění, že mu museli amputovat nohu. Udělili mu pak stříbrnou medaili za statečnost první a druhé třídy, nejvyšší ocenění, jakého se poddůstojníkovi mohlo dostat.

Roku 1919 se otci splnil sen: společně s bratrem Karlem si pronajali kavárnu Palmhof na vídeňské Mariahilfer StraÙe. Renovaci svěřili uznávanému bytovému architektovi a z podniku se záhy stalo oblíbené místo setkávání a jedna z nejslavnějších vídeňských kaváren. Často tam hrávaly věhlasné kapely a koncerty pravidelně živě vysílalo rakouské rádio RAVAG. V dokumentech, které můj otec uschoval, jsem se dočetla, že 23. října 1935 byl v kavárně Palmhof pořízen stý hudební přenos: vysílal se tehdy dvouhodinový večerní koncert.

Já jsem se narodila 28. května 1930 ve Vídni a vyrostla jsem v tomtěž domě, kde se nacházela i kavárna. Bydleli jsme v prvním patře. Do bytu se chodilo přes pavlač, která byla pro staré vídeňské nájemní domy typická. Z chodby byl výhled do vnitrobloku s bílými šedíky, kde jsem si jako malá hrávala, většinou ještě s Leni Lahnerovou, která bydlela ve stejném domě. Otcí se mezitím podařilo dům koupit.

V kavárně zaměstnával své dvě sestřenice, Idu a Elsu Löwingerovy, a bratrance Ottu Löwingeru. Všichni si mne předcházeli a byli neodmyslitelnou součástí mého dětství podobně jako Johanna, naše hospodyně a chůva. Pro mne však Johanna představovala mnohem víc – byla jako moje druhá matka.

Z nejtělejšího dětství si vybavuji cesty za otcovou rodinou do Kyjova – za babičkou Sofií, tetou Martou a strýčkem Fritzem. Marta byla

tatínkova sestra, Fritz jeho švagr. Bydleli v domě na náměstí, kde můj otec vyrůstal. Měli dvě děti, Jožku a Trudu (Gertrudu). Jožka byl o pět let starší než já, Truda o sedm. S Jožkou a dětmi ze sousedství jsem si často hrávala na náměstí nebo na velkém dvoře za domem, kde měli slepice, králíkárnou a starou kůlnu. Moc ráda jsem chodila do obchůdku na náměstí za tetou Martou. Měla tam spoustu zajímavých věcí: vlnu, pletené výrobky, hračky i kočárky. Ze všeho nejvíc se mi líbily panenky, jedna byla hezčí než druhá. O Vánocích je vystavovali ve výloze a další se v krabicích kupily v zadní komoře až ke stropu. Někdy jsem si mohla jednu vybrat – to mi vždycky udělalo ohromnou radost. Do Kyjova jsem jako malá jezdila moc ráda.

Když jsem byla malá, rodiče mě do kavárny moc nepouštěli. Byl úplný svátek, když mne někdy vzali s sebou. Vidím to jako dnes: orchestřiště

Kyjov/Gaya, hlavní náměstí

s velkou stříbrnou kupolí, taneční parket, mramorové stoly a boxy s polstrovanými lavicemi, které byly potažené červenou kůží. V kavárně to vždy žilo a tatínek míval napilno.

O nedělích se podával čaj o páté a k tanci hrála hudba. Číšník Alfred chodil po kavárně s tácem a nabízel sladkosti: nugátové bonbony a slepované oplatky. Mohla jsem se po nich utlouct a dodnes je zbožňuji.

Tatínek miloval kavářenskou atmosféru, družného ducha a společnost hudebníků a umělců. Byl šarmantní, dobrý hostitel a o hosty se osobně staral. Patřili k nim prominentní umělci jako operetní skladatel Franz Lehár, pěvec Richard Tauber, herci Hans Moser, Fritz Imhoff či Hans Thimig. To vše vím z jeho vyprávění, ale také z knihy hostů, kterou stále ještě máme.

S maminkou

S Johannou, mou „druhou mámou“

Jednou ročně podnikl tatínek delší cestu autem. V tuzemsku, ale i v zahraničí pátral po neobjevených talentech. Často dával prostor neznámým muzikantům, kteří si u nás v kavárně odbyli svůj debut. Někteří později hráli ve slavných orchestrech.

Na dvě události mám nejasné vzpomínky. Muselo se to stát v roce 1934, když byl spolkovým kancléřem Engelbert Dollfuss, austrofašismus se stal vládní politikou a NSDAP i komunistická strana byly zakázány. Po celém Rakousku docházelo k nepokojům a vandalismu a přišly i dva útoky namířené přímo proti naší kavárně. Jednou u nás při nedělních tanečních čajích vybuchla dýmovnice. Podruhé nám někdo uprostřed noci hodil sklepním okýnkem do domu granát. Na tu příšernou ránu do smrti nezapomenu. Díky bohu se ani v jednom případě nic strašného

Kavárna Palmhof

Otto a Elsa Löwingerovi

nestalo. Došlo jen k velkým věcným škodám. A hosté se kavárně nějakou dobu vyhýbali.

Od roku 1936 jsem chodila na základní školu ve Friesgasse v 15. okrese. Naši třídní učitelkou byla Dora Neussová a já ji měla moc ráda. Skamarádila jsem se s Edith, Gerlinde, Helgou Weissovou, dcerou vídeňského židovského architekta, s níž jsem měla společnou cestu do školy a často se s ní vídala.

Roku 1937 se rodiče rozvedli. Nevybavuji si, že by měli nějaké spory. Matka byla o čtrnáct let mladší než otec, jeho život se točil kolem kavárny – to asi mohla být hlavní příčina. Přesné okolnosti však neznám. Jen jedno vím jistě: rozešli se v dobrém. I nadále se o mne starala maminka a vyzvedávala mě ze školy. Naše rodina vždy držela při sobě. Patřili do ní i Löwingerovi – tety Elsa a Ida a strýc Otto. A hlavně Johanna, moje „druhá máma“.

Vpád německých vojsk do Vídně, březen 1938

Johanna byla se mnou i onoho nezapomenutelného večera 11. března 1938. Seděly jsme v obývacím pokoji, měly puštěný rozhlas a poslouchaly jako přikované. Vysílali abdikační projev spolkového kancléře Schuschnigga. Na jeho poslední slova si přesně vzpomínám: „Bůh ochraňuj Rakousko,“ řekl naléhavě. Tehdy jsem Johannu viděla poprvé v životě plakat.

Brzo ráno následujícího dne, 12. března 1938, jsem postávala u okna a dívala se dolů na Mariahilfer Straße. Ulicemi pochodovala německá armáda, tisíce lidí je s jásotem vítaly, všude byly hákové kříže. I mně strčil kdosi do ruky malou vlaječku, kterou jsem mávala sem a tam. Nevěděla jsem ale, co znamená. Jen jsem vycítila, že se tam venku děje něco neobvyklého.

Později přišel za otcem německý důstojník a nařídil mu vojáky pohostit. A můj otec řekl: „Ale tohle je židovský podnik.“ A důstojník na to: „To mě nezajímá, mě zajímají jen moji lidi.“ A najednou byla naše kavárna plná vojáků.

O několik dní později jsme Palmhof museli zavřít.

Život se změnil ze dne na den. Vnímala jsem napětí rodičů a příbuzných, strach, v němž žili. Dnes už vím, že s Němci přišla hrůzovláda. Děly se tehdy mnohé příšernosti, zejména Židům. Ale já jsem přece jen byla v závětrí všech událostí, chránila mě rodina a Johanna. Bylo mi pouhých sedm let.

Náboženství, židovství, sionismus – o tom jsme se doma nijak zvlášť nebavili a já dlouho ani netušila, že jsme Židé. Mí rodiče byli asimilovaní, nebyli zbožní. Nebyli dokonce ani takzvaní „třídenní Židé“. Že jsem Židovka, mi došlo teprve až ve škole, kde jsem na rozdíl od jiných navštěvovala mojžíšskou náboženskou výchovu. Ale ani tomu jsem nevěnovala zvláštní pozornost; bylo to zkrátka jiné náboženství, nic víc. Příběhy Starého zákona mi zněly v uších jako pohádky.

V dubnu 1938 jsem o pesachu* šla s rodiči do synagogy a účastnila se slavnostní sederové večeře. To bylo myslím vůbec poprvé, kdy jsem navštívila synagogu. Rodiče a všechny vídeňské Židy zřejmě sblížila nouze. Hned v prvním měsíci po invazi Němců byly deportovány stovky Židů do Dachau a Buchenwaldu. Tisíce jich uprchly, emigrovaly nebo hledaly cesty, jak se dostat ze země.

Také můj strýc Karl, otcův bratr, uprchl hned po 12. březnu 1938 do Kyjova. Jeho nemanželská dcera Mařenka, která u něj bydlela od roku 1936 a od té doby také patřila do nejužšího rodinného kruhu, odešla s ním. Mařenku jsem měla moc ráda. Nevím, co bychom si později v Terezíně počali, kdyby nebylo jejích balíčků. Její matka nebyla Židovka a ona jako jediná z rodiny nemusela do Terezína.

Nastalo jaro 1938 a já stále ještě chodila ve Vídni do školy. Všimla jsem si jen nepatrných změn. Spolužačky si s námi dál hrály – ve třídě nás bylo asi pět Židovek. Za to jsme vděčily třídní učitelce Doře Neusové. Vzala si nás, židovské děti, pod křídla. Dodnes na ni ráda vzpomínám.

Ale na ulici to bylo jiné. Jednou mi cestu zastoupili neznámí kluci a křičeli: „Ty židovská svině!“ Vzpomínám si, že jsem plakala, a pan Lahner, náš domovník, který byl povoláním policista, mne vzal za ruku, utěšil a odvedl domů. Od té doby už jsem po ulici nikdy nechodila sama.

Dne 20. května 1938 vstoupily v Rakousku v platnost norimberské rasové zákony. To jsem tehdy samozřejmě netušila. Věděla jsem jen, že 28. května 1938 mi bylo osm let. Blížily se letní prázdniny a já se nemohla dočkat. Hrozně jsem se těšila do Kyjova!

* Židovský svátek, který připomíná osvobození z egyptského otroctví a začíná v předvečer sederové slavnosti.

Ke konci školního roku mi třídní učitelka napsala do památníku básničku: „Když potká tě zvrat osudu, nermuť se. Vždyť i Měsíc musí ubývat, aby mohl dorůstat. Tvá učitelka Dora Neussová, jíž po tobě, smíšku, bude smutno velice.“

Dne 3. července 1938 jsme vyrazili z Vídně do Kyjova. Pamatuji si to přesně, protože jsem si později v Terezíně, konkrétně 5. ledna 1944, zapsala do deníku – a přitom si několik slov podtrhla: „I když budu dlouhé kilometry a míle vzdálena Vídni, zůstanu jí navždy věrná, a bude-li zapotřebí, aby ji někdo hájil, budu ji hájit. Vídeň zůstane vždy v mé mysli od 28. května 23.40 hod. 1930 až do 3. července 1938.“

V Kyjově jsem podobně jako v předešlých letech strávila hezké léto. Zнала jsem už hodně dětí ze sousedství, se kterými jsem si ráda hrávala, zejména s dětmi z rodiny Věry a Jiřího Baderových, kteří bydleli přímo naproti na náměstí.

Prázdniny spěly ke konci a do Kyjova za mnou přijela maminka. Vysvětlila mi, že je ve Vídni nebezpečno a že se tam nemohu vrátit, proto zůstanu u příbuzných. To nebylo nic hrozného. Ale řekla mi také, že se s tatínkem rozhodli, že budu chodit do německé školy v Brně, protože přece neumím česky. Brno! To byla z Kyjova pěkná dálka, přes 50 kilometrů! Kde tam budu bydlet? Vždyť jsem tam ani nikoho neznala.

„Jsi velká, statečná holka, ty to zvládneš,“ domlouvala mi matka a snažila se mi své rozhodnutí srozumitelně vysvětlit. Našli mi v Brně ubytování, přes den budu chodit do školy a určitě si tam najdu nové kamarádky. Bratranec Jožka a příbuzní na mne budou dohlížet a prázdniny budu dál trávit v Kyjově. A kdykoli to bude možné, přijedou za mnou s tatínkem na návštěvu.

O několik dní později jsem se s maminkou do moravské metropole vypravila. Zavedla mne do ponuré barabizny. Byl to penzion. Tam jsme

se rozloučily – tak si to alespoň pamatuji. V mysli mi totiž navždy utkvěl následující výjev: maminka odchází, já se za ní dívám z balkonu, jak se vzdaluje, hledím jejím směrem a pláču ještě dlouho poté, co mi zmizí z dohledu.

Pak už před sebou mám pochmurnou místnost s kovovými postelemi a mladé ženy, které také bydlí v penzionu a chodí někam pracovat nebo studovat, ale já nevím kam. Vždyť všechny mluvily česky a já jen německy. Jediný člověk, který tam to dopoledne byl a chtěl si se mnou povídat, byla česká služebná. Jenomže mi nerozuměla a ani já jí ne. A podobně jsem přestala rozumět i světu.

O několik dní později si mne vzala do pěstounské péče rodina Wittmannových. Je možné, že to tak plánovali od počátku a já putovala nejprve do penzionu, protože rodina byla ještě na dovolené. Ale myslím, že i kdyby tomu tak bylo, ani znalost té skutečnosti by nic nezmohla s pocitem, který se mě tehdy zmocnil a už nikdy mne zcela neopustil: cítila jsem se úplně opuštěná.

Mařenka

Věra a Jiří Baderovi

Bratranec Jožka

U Wittmannových jsem byla v dobrých rukou. Bydleli v pěkném bytě a moc hezky se o mne starali. Ale jedna věc byla zvláštní: s jejich asi čtrnáctiletou dcerou jsem nesměla mluvit, chodit do jejího pokoje ani si hrát s jejími hračkami.

Po dvou třech týdnech mne konečně přijel navštívit bratranec Jožka. Měla jsem ohromnou radost, že se zase vidíme! Vzal mě do kina, a když jsme se loučili, stěží jsem zadržovala slzy. Nechtěla jsem ho pustit, chtěla jsem s ním odjet zpátky do Kyjova! Chlácholil mne a slíbil, že mi pomůže. Druhého dne poslali jeho rodiče do Vídně telegram a za několik dní za mnou přijel tatínek.

Tento dopis napsal mojí mamince:

Brno 11. září 1938

Milá Friedo,

paní Wittmannová šla po schodech napřed, aby Helze oznámila můj příjezd. Na schodišti se ozval nepopsatelný, huronský jásot. Helga mi v nových modrých letních šatech, bílých botách a punčochách letěla po schodech naproti.

Ta radost z našeho setkání se ani nedá popsat. Paní Wittmannová nás nechala o samotě. Helga se přede mne postavila a pronesla s dětskou vážností: „Tatínku, předsevzala jsem si, že ti hned v první minutě, co tě uvidím, povím, že tu nechci zůstat. Chci být buď ve Vídni se svými rodiči, nebo v Kyjově u tety Marty.“

Nedá se ani popsat, jak vyzrálé a usilovné myšlenkové pochody se odehrávají v té osmileté makovičce a jak hluboká musí být dušička naší malé potvůrky. Hodně se naplakala, a když jsme seděli na náměstí před domem, řekla mi: „Ať nám klidně seberou všechny vídeňské parky. Mnohem radši budu trčet doma v koutě než pobíhat po parku tady. Když odjížděla ma-

minka, bránila jsem se slzám ze všech sil, aby ji to ve vlaku nemrzelo. Ale potom jsem plakala.“

Když jsem jí vyprávěl, že Ilse Kalinhofová odjela do Palestiny, rozkřičela se, že se radši bude se svými rodiči trmácet po světě jako žebračka, než aby žila v blahobytu u cizích. Vyptávala se, co dělá Helga Weissová, a pak prohlásila: „Ta se má, že může být u rodičů.“

Potom mi povídala, že u ní byl na návštěvě Jožka a že plakala, když odešel. A když jsem se zeptal, jestli brečel i Jožka, tvrdila, že byl smutný, ale že si vůbec neumí představit, jaké to je žít v cizině.

A tak to šlo celé hodiny. Musel jsem vynaložit veškeré úsilí, abych jejímu naléhání nepodleh. Chci ještě pár dní počkat, aby mne neovlivňovaly prchavé nálady a já mohl v klidu učinit definitivní rozhodnutí ohledně budoucnosti toho našeho rozmilého dítěte. Bylo mi tak těžko u srdce, že jsem ještě dlouho seděl v příšeří parku před domem a upínal zrak k osvětlenému pokoji, v němž moje holčička asi právě pobývala.

Srdečně zdraví Tvůj Otto

Po dvou dnech padlo konečné rozhodnutí! Celou cestu z Brna do Kyjova jsme jeli taxíkem – byla jsem přešťastná! Mohla jsem se pomínout radostí! Ještě dnes před sebou vidím krajinu, která kolem nás ubíhala.

V Kyjově jsem potom opakovala druhou třídu. Ale z toho jsem si nic nedělala. Byla jsem nadšená! Rychle jsem se naučila česky a brzy jsem zase dostávala dobré známky.

Na konci září 1938 se v Mnichově setkali vládní představitelé Velké Británie, Francie, Itálie a Německé říše a podepsali takzvanou mnichovskou dohodu. Sudety v pohraničí Československé republiky, které byly převážně osídleny Němci, připadly po této konferenci Německé říši. To jsem tehdy samozřejmě nevěděla. Ale o Sudetech jsem slýchala často.

Věděla jsem, že tamní vesnické obyvatelstvo je převážně německojazyčné, že mnozí z nich sympatizují s Hitlerem a že by chtěli „zpátky k Říši“. A co takový „anšlus“ k Německu znamená, jsem dobře věděla z vlastní zkušenosti.

Pak Němci napochodovali do Sudet a všichni Češi se báli, že to bude jen začátek, že Němci brzy anektují i zbytek Československa. Vzpomínám si, že náměstí v Kyjově bylo najednou plné vojáků, že tam vyrostla velká polní kuchyně. Podobně velké bylo i zděšení místních, kteří se pořád ptali, co bude dál.

V noci z 9. na 10. listopadu 1938 pak vzplanuly synagogy po celé „Velkoněmecké říši“, včetně Vídně a Sudet. V Kyjově zatím panoval klid.

Co z tehdejšího politického dění jsem vnímala, už dnes nedokážu říct. Ale jedno mi bylo jasné: to nebezpečí, jež mne vyhnalo z Vídně, se blížilo i sem.

Rodiče mi tenkrát napsali, že maminka získala vízum do Anglie, chystá se emigrovat a že se budou snažit, abych i já mohla co nejdříve odjet dětským transportem do Anglie a být u maminky, v bezpečí.

Maminka

Dne 15. března 1939 překročila německá vojska hranice Sudet a vtrhla do Československa. Druhého dne prohlásil Hitler v Praze okupovanou zemi za „protektorát Čechy a Morava“ a součást Velkoněmecké říše. Nebezpečí, před nímž tolik z nás, včetně mě, uteklo do Československa, nás definitivně dostihlo.

Maminka měla štěstí. Několik dní poté, co Hitler v Praze převzal moc, se jí podařilo uniknout do Anglie. Koncem března 1939 jsem dostala tuto pohlednici:

Ostende, 25. 3. 1939

Milovaná holčičko!

Za hodinu mne tato krásná lodička odveze přes moře do Anglie. Brzy se vydáš na stejnou cestu a budeš z ní stejně nadšená jako já teď. Posílám tisíc pusinek mému miláčkovi a srdečné pozdravy tetičce Martě, babičce, strýčkům Fritzovi a Karlovi, Mařence, Trudě a Jožkovi.

Maminka

Moje pasová fotografie